

**ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИДА
УРУҒЧИЛИК ВА АГРОТЕХНИК
ТАДБИРЛАРНИ СИФАТЛИ АМАЛГА
ОШИРИШДА ЯНГИ ВА ТЕЖАМКОР
ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШ**

- 21-асрнинг оғир муаммоларидан бири-бу ер юзида экологик мувозанатни бузилиши натижасида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари сифатини пасайиши, сунъий қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарилиши кенгайиб бораётганлиги кузатилмоқда.
- Шу боис мамлакатимизда селекция-уруғчилик ишлари умумдавлат эътиборида бўлиб, марказлашган ягона давлат тизими асосида олиб борилади. Унинг таркибига янги нав яратиш билан шуғулланувчи селекция, навларнинг биологик ва маҳсулдорлик сифатларини сақлаб қолган ҳолда уларнинг уруғини оммавий кўпайтириш билан шуғулланувчи уруғчилик, уруғ тайёрлаш, нав ва уруғ назорати киради.

Кўп тармоқли фермер хўжаликларида уруғчилик тизимининг асосий йўналишлари ва уларнинг вазифалари

№	Асосий тармоқларнинг номлари	Уларнинг вазифалари
1	Селекция	Илмий-тадқиқот селекция муассасаларида дала экинларининг янги навларини яратиш.
2	Нав синаш ва навларни район-лаштириш (Давлат реестрига киритиш)	Дала экинларининг навларини синаш Республика Давлат комиссиясининг нав синаш далаларида (станция, шахобчаларида) янги нав ва дурагайларга ҳар томонлама баҳо бериш, улар экилиши лозим бўлган районларни (вилоятларни) белгилаш.
3	Уруғчилик	Янги ҳамда районлаштирилган нав ва дурагайлар уруғини уларнинг нав ва маҳсулдорлик сифатларини сақлаб қолган ҳолда оммавий кўпайтириш. Илмий-тадқиқот муассасаларида элита нав ва 1-репродукция, ихтисослаштирилган уруғчилик хўжаликларида, жамоа, ширкат, фермер уруғчилик хўжаликлар далаларида кейинги репродукция уруғларини етиштириш.
4	Навдор уруғлар тайёрлаш	Уруғчилик хўжаликларида ва тайёрлов ташкилотларида навли уруғлар тайёрлаш, уларни сақлаш ва сотиш. Талаб қилинган миқдорда эҳтиёт ва ўткинчи уруғ жамғармаларини барпо этиш.
5	Нав ва уруғ назорати	Барча уруғчилик хўжаликлари нав ва уруғ назорати инспекциялари томонидан олиб бориладиган, етиштирилган ҳамма уруғликларнинг наводорлик ва экишга яроқлик сифатларини текшириш.

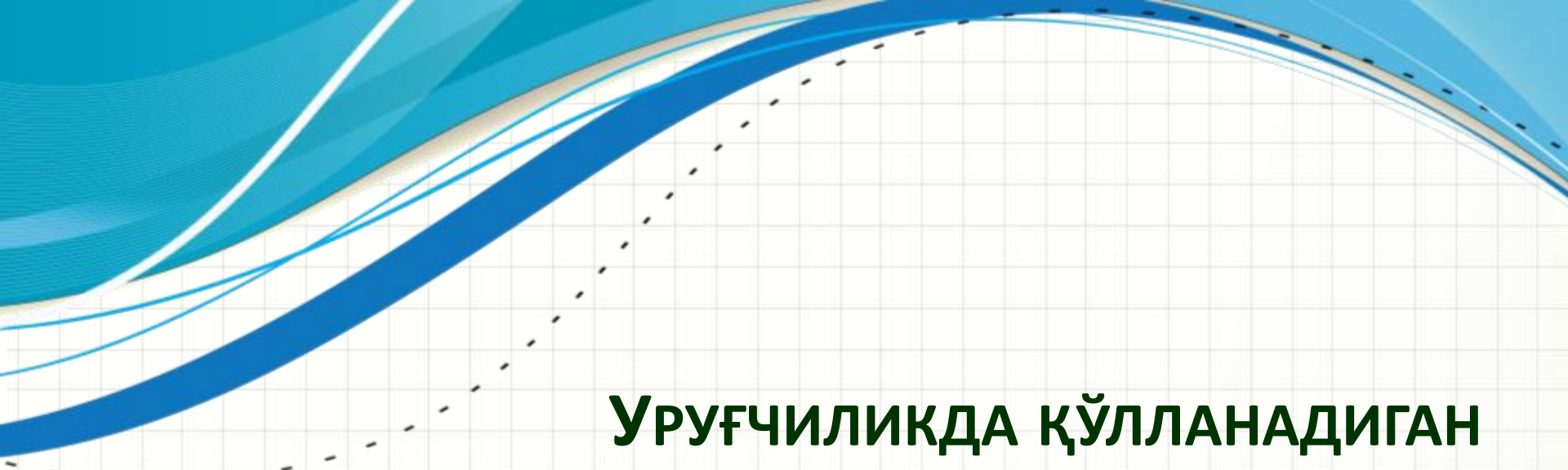
Уруғчилик тизимидеб, давлат режасига мувофиқ барча экин майдонларини бир ёки бир қанча экинларнинг аҳоли сифатли уруғлари билан таъминлаб турадиган, бири бири билан ўзаро боғланган ишлаб чиқариш тармоқларининг йиғиндисига айтилади. Уруғчилик тизимида уруғларнинг нав ва экиш сифати (экинбоплик хусусияти) устидан назорат таъминланади. Уруғ тайёрлаш, барча хўжаликларни наводор уруғликлар билан таъминлаш ҳам уруғчиликнинг вазифасига киради

Уруғчилик тизимини уруғчилик схемасидан фарқ қилиш керак.

Уруғчилик схемаси деб, муайян тартибда танлаш ва кўпайтириш билан **навни янгилаб** туришга қаратилган ўзаро боғланган питомниклар ва уруғлик экинзорларнинг йиғиндисига айтилади.

Битта уруғлик тизимида уруғчилик схемаси турли тартибда олиб борилиши мумкин.

Уруғчилик тизими навдор уруғлар етиштиришни ташкил этади, **уруғчилик схемаси** эса нав ва ҳосилдорлик сифатлари юқори бўлган уруғлар етиштиришни таъминлайдиган йўлларни (усулларни) белгилаб беради.

**УРУҒЧИЛИКДА ҚЎЛЛАНАДИГАН
ТУШУНЧА ВА ТЕРМИНЛАР.**

Навалмаштириш

Навянгилаш

Элита уруғ

Суперэлита

- Маълумки, уруғнинг ҳосилдорлик сифатига экологик ва агротехник шароитлари жуда катта таъсир кўрсатади. Шунинг учун сифатли уруғлар фақат маҳсулдор ўсимликларда шаклланишини ҳеч қачон унутмаслик керак.
- Ихтисослаштирилган уруғчилик хўжаликлари ва бригадалари фақат юқори сифатли, ҳосилдорлик сифати ва экинбоплик хусусияти баланд бўлган наводор уруғлик етиштиришлари шарт. Бундай уруғликларни фақат деҳқончилик маданияти юксак бўлганда, синалган ва қабул қилинган агротехник тадбирлари мажмуасини қўллаганда етиштириш мумкин. Уларни сифатини пасайишидан доимо асраш чоралари кўрилиши керак, яъни механик ва биологик ифлосланишдан, касалликлар билан зарарланишидан ва зараркунандалардан асраб, доимий ҳосилдорлик сифатини ошириб бориш зарур.

Юқори сифатли уруғликни етиштиришнинг асосий йўли – биртекис, бўлиқ, йирик донли, соғлом, юқори ҳосилли ўсимликлар ўстиришдир. Юқори агротехниканинг юқори ҳосилли уруғлик ҳосил қилинишига қисқа муддат бир-икки йил таъсир қилади. Бу ўзгарувчанлик–модификацион ўзгарувчанликдир. Ҳар йили уруғчилик майдонларида юқори ҳосилли уруғликларни ўстириш билан ва уларни умумий майдонларда экиш йўли билан ҳар йили модификацион ўзгарувчанликнинг ижобий таъсири асосида ҳар гектардан қўшимча харажатларсиз 2-3 центнердан зиёд ҳосил олиш имконияти туғилади.

- Маълумки, уруғнинг ҳосилдорлик сифатига экологик ва агротехник шароитлари жуда катта таъсир кўрсатади. Шунинг учун сифатли уруғлар фақат маҳсулдор ўсимликларда шаклланишини ҳеч қачон унутмаслик керак.
- Ихтисослаштирилган уруғчилик хўжаликлари ва бригадалари фақат юқори сифатли, ҳосилдорлик сифати ва экинбоплик хусусияти баланд бўлган наводор уруғлик етиштиришлари шарт. Бундай уруғликларни фақат деҳқончилик маданияти юксак бўлганда, синалган ва қабул қилинган агротехник тадбирлари мажмуасини қўллаганда етиштириш мумкин. Уларни сифатини пасайишидан доимо асраш чоралари кўрилиши керак, яъни механик ва биологик ифлосланишдан, касалликлар билан зарарланишидан ва зараркунандалардан асраб, доимий ҳосилдорлик сифатини ошириб бориш зарур.

Уруғлик етиштириш технологиясининг хусусиятлари уларнинг қуйидаги вазифалари билан боғлиқ:

- Юқори нав тозалигида уруғлик ишлаб чиқиш.
- Экинбоплик хусусиятлари юқори бўлган уруғлик ишлаб чиқиш.
- Юқори ва юксак ҳосилдорликни таъминлаш.
- Бу вазифаларни бажарилиши учун қуйидаги шартлар бўлиши керак:
- Далаларнинг маданий ҳолатини кўтаришни таъминланиши.
- Махсус иморат ва машиналар билан таъминланганлиги.
- Юқори малакали махсус мутахассисларнинг мавжудлиги.

Фермер хўжаликларида уруғчилик ва агротехник тадбирларни сифатли амалга оширишда янги ва тежамкор технологияларни қўллаш ҳукуратимиз томонидан қишлоқ хўжалигида олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг негизи бўлиб қолмоқда. Ўзбекистон Республикасининг “Уруғчилик тўғрисида”ги қонуннинг моҳияти ҳам айнан қишлоқ хўжалигида, хусусан, фермер хўжаликларида уруғчилик ишларини олиб боришда замонавий агротехник тадбирларни ташкил этиш, кўп тармоқли фермер хўжаликларида юқори сифатли уруғлар ишлаб чиқариш технологиясини кенг кўламда тадбиқ этиш, бу борада илмий изланишларни йўлга қўйишни назарда тутди.